

The Birth of the Tabloid Man

Gojko Bojovic

Abstract: The text presents the withdrawal of the “public man” from the public scene and his replacement from the so-called “tabloid man”. The author considers this as a result of the invasion of the intimacy into the public space, and establishing the spectacle as a main form of communication and the entertainment as a supreme value. This is considered as a consequence of the marginalization of the high culture and the role of the middle class in the society.

Преди около четиридесет години американският социолог Ричард Сенет обявя края на публичния човек. Публичният човек се оттегля от сцената, все едно никога не е бил на нея, под натиска най-напред на изваждането на показ, а след това и на неприкритата зрелищност на интимния живот. Ако публичният човек е бил отговор на обществените нужди от самосъзнателни и отговорни примери, то изчезването му предизвиква драматична криза в модерния опит. В предишната епоха, за да стане някой публичен човек, са били необходими дела, проверими действия, реализирани на обществената сцена пред очите на цялата общност. И само поради факта, че тези дела са били достъпни за всички, е било възможно те да бъдат обсъждани, като въз основа на това е бил дефиниран техният характер в обществената мрежа от дискурси. За времето, за което говори Сенет, обществената сцена вече е поле, на което са се появили хора без дела и без самосъзнание, но пък с ясната воля чрез експлоатиране на своята интимност да присъстват в общественото пространство. За да участваш в публичното пространство, вече не е нужна креативност, а само екхибиционизъм. Петнайсетте минути слава по уорхоловски се преобразуват в „тирания на интимността“ по Сенет. Замъглената граница между несъмнено публичното и безспорно интимното направи така че на публичната сцена да оцелее само интимното с цял низ форми самопредставяне и експозиция.

Изчезването на публичния човек отваря символно и действително пространство, което не може да остане ненаселено. Някакъв човек, колкото и да е неочакван, както казва поетът Воислав Деспотов (1), е трябвало да намери своето място в това пространство, в което традиционно се формира общественото самосъзнание. Понеже интимността е напуснала принадлежащите ѝ територии, заменяйки полето на личното с индустрията на зрелището, човекът, който е бил необходим, е могъл да се формира

предимно в полето на новите сили, здраво вкоренили се в модерния опит. Като въвеждат интимното в публичното пространство, тези нови сили оформят зрелището като основна форма на комуникация, забавлението като върховна ценност, а интимното като основното публично съдържание. Оттук нататък, така да се каже, е неизбежно раждането на таблоидния човек, обърнат към лекото и самозабравящо се забавление, роден от дивия брак на зрелището и интимното. Такъв човек е необходим и практически единствено възможен израз на индустриализацията на забавлението и зрелищността на интимното.

Възникването на таблоидния човек е един от ключовите факти на модерното време, утъпкал пътя към доминацията на масовата култура. Раждането на такъв човек има драматични последици за цялото общество, и преди всичко, за културата и политиката.

Днес с лекота установяваме, че таблоидният човек не се интересува от високата култура, дори и от поп културата. Пространството, в което той открива себе си, е голямото поле на масовата култура, чието съдържание и изрази лесно се възприемат, глобализират и могат да се бъдат масово комерсиални. Таблоидният човек чете таблоиди, гледа реалити формати, а от книгите безпогрешно избира таблоиди, подвързани като книги. Таблоидният човек се интересува от бързо разтворимото съдържание и от безкрайното забавление. Вместо обществената или гражданска активност, той ще избере потребителския хедонизъм и царството на „малките неща“, свързани с личното удоволствие. Критичното възприемане на обществото и реалността му остава чуждо, защото той не търси принципите на съмнението и преоценка - отличителни черти на изчезналия публичен човек, когото можехме да разпознаем във фигурата на гражданина. Таблоидният човек избира трендовете вместо критиката, чиито глас му е далечен и непознат, защото на масовата култура и на интимността, превърната в зрелище, не й трябва критически гласове и аналитични процеси, тъй като всичко е възможно и всичко е само по себе си позволено, ако удовлетворява стандартите на спектакъла. Трендовете са неговата мярка и подмяна на истинските му реални стремежи. Следователно обществената сцена прилича повече на хипермаркет, отколкото на пространство, в което се размишлява и действа, избира се съзнателно и отговорно се взимат решения.

Ето защо тиранията на избора, за която пише Рената Салецъл (2), постига своята кулминация именно във фигурата на таблоидния човек – тъй като няма достатъчно информация за нещата, които всекидневно и ежечасно избира в своята зрелищна

потребителска треска, таблоидният човек попада във властта на „тиранията на избора“. Оставен без възможност за собствен избор, тъй като за подобен избор няма необходимата информация, нито пък вкоренено самосъзнание за собствения си културен фундамент, както и за природата на обществената сцена, таблоидният човек избира така, както вече някой е избрал вместо него с помощта на агресивна реклама, установени тенденции или изследвания на пазара. Таблоидният човек пасивно следва вместо активно на усъвършенства себе си и своята среда. Вместо да избира въз основа на знанието и критичната оценка, той се е предал на илюзията за избор, в която личното мнение не е важно, защото е необходимо всеки избор да е съгласуван с доминиращата за момента тенденция.

Самото раждане на таблоидния човек, и преди това пораждането на обществения контекст, който е направил това възможно, би било немислимо без една дълбока промяна, която маркира края на ХХ в., за да се превърне в несъмнен факт в първите години на новия век. Това е маргинализацията на високата култура, върху която е била изградена легитимността на всички обществени и политически устройства в 19 и ХХ в. Възходът на гражданските общества, националната и социалната еманципация на европейския човек, големите вълни на модернизация и развитие на обществената сцена, поради което тя задава куп въпроси, отнасящи се до всички членове на обществото в едно езиково пространство, през 19 и ХХ в. са били немислими без ролята на високата култура, нейните критерии и стандарти, както и самоосъзнатите и критично настроени фигури на гражданите, които са произлизали от тази висока култура. Истинската независимост се формира на базата на високата култура, докато в обществото на зрелищата независимостта решително се поставя под въпрос за сметка на сменящите се краткотрайни проекции на интимното или преходното потребителско очарование, което ще бъде отречено от следващата нововъзникнала мода. И при демокрацията, и при комунизма, и при фашизма, високата култура е имала специално място. Това е голямото наследство на гражданските общества от ХІХ в. Във втората половина на ХХ в. се стига до среща на високата култура с поп културата. Тази среща е маркирана от периодични напрежения, оспорване и провокация, но при тази среща е натрупан и доста от ценния културен и обществен опит на модерното време. От друга страна масовата култура не изтласква от опита на модерния човек само високата култура, тя в еднаква степен унищожава и субстанцията на поп културата. Ерик Хобсбаум (3) в своята книга-завещание говори за края на културата, а неговата диагноза се подсилва от факта, че той е свидетел на ХХ в. и историк на цялата модерна епоха. Почти по същото

време Скот Тимберг (4), в американски контекст, анализира краха на културата и „убийството на креативната класа“, в чиято криза разпознава отслабването на стабилизиращите и модернизиращи обществени сили.

Ако всеки един строй в модерната история е търсел своята легитимация в рамките на високата култура, това по никакъв начин не значи, че на високата култура е било натрапено да изразява политическата или държавнотворческа воля. Високата култура е била изразение на онази класа, в която се е формирала и на ценностите, в които тази класа е бива възпитавана. Това, разбира се, е средната класа, на която се основава европейското гражданско общество през последните два века. Тази средна класа никога не е била нито най-богатата, нито най-мощната, нито най-многобройната в едно европейско общество, но е черпила своята сила и обществена значимост тъкмо от стойностите и стандартите на високата култура. Ето защо и тази прослойка е била способна да поставя обществени теми, да формира обществената сцена и да поддържа идеята за модернизацията. По този начин, средната класа с помощта на високата култура, от една страна, е умиротворявала обществената ситуация предотвратявайки революции, преврати и обществена нестабилност, докато от друга страна, чрез поставянето на значими обществени теми е органичавала мощта на политическите и финансови олигарси, сблъсквайки ги с идеята за социална отговорност, обществено благо и стабилна общност. И когато средната класа не е успявала да изпълни тази своя роля, европейските общества са потъвали в някои от левите или десни крайности, пропадали са в пропасти или са установявали тоталитарни системи. Дори безспорни тоталитарни системи от XX в. са търсили път за съжителство с високата култура, която в някои от тях е получавала право на гражданство при строго дефинирани условия.

Маргинализацията на високата култура и раждането на таблоидния човек започват във време, когато средната класа се отказва от високата култура като израз за своето обществено основаване. Започнал в последното десетилетие на XX в. този процес през последните двадесет години логично се забързва. Замествайки високата култура в безкрайни забавления и потребителски моди, средната класа е загубила своята публична видимост, обществено влияние и възможност да формира доминиращите сили в обществото. Разпадането на многовековния съюз между средната класа и високата култура, олицетворен от фигурата на осъзнатия и отговорен гражданин, подтикна развитието на обществени различия, намали социалната стабилност и участието на гражданите в политическите процеси, което доведе до криза в демокрацията. Ако вълните на демокрацията от края на 60-те до края на 80-те тогава

ни изглеждаха като необратими, то в наше време ние се сблъскваме с кризата на демокрацията, произтичаща от пасивността на гражданите, които търсят своите ключови избори не толкова в областта на политическите и социални въпроси, а по-скоро в повърхностните избори сред хедонистичните възможности и ритуалите на хипермаркета.

Това всъщност е и най-сериозното тоталитарно предизвикателство на модерното време. Изчезването на високата култура не просто маркира изгубването на обществената роля на средната класа, нито пък просто обуславя възникването на таблоидния човек, който е лесен за манипулиране, защото няма никаква система от трайни ценности. То е повлияло в модерните общества да се водят все по-малко разговори, диалогът да е маргинализиран, както и самият културен стандарт, от който произлиза диалогът, докато критическият анализ се е превърнал във въпрос, актуален за тесни кръгове с оскъдна обществена акустика. Възобновяването на авторитарните общества в различни точки на Европа произтича тъкмо от факта, че средната класа и осъзнатият гражданин, възникнали от духа на високата култура и критическата перспектива, вече не са в състояние да умиротворяват общественото напрежение и така да направят възможна модернизацията на обществото.

Превод от сръбски език: Соня Андонова

Бележки:

1. Воислав Деспотов (1950 – 2000), сръбски поет и есеист, автор на поемата „Неочакваният човек“ – Бел. прев.
2. Рената Салецъл (р.1962), словенски философ, социолог и теоретик на правото, автор на книгата „Тиранията на избора“, 2011 – Бел. прев.
3. Ерик Хобсбаум (1917-2012), британски историк, марксист, теоретик на историческата наука, известен с трудовете си върху „дългия XIX век“ (1789-1914 г.), теоретик и критик на национализма. – Бел. прев.
4. Скот Тимберг, американски писател и автор на статии за издания като Los Angeles Weekly, Los Angeles Times, Los Angeles Review of Books – Бел. прев.

